

glomazni (iako su neki prilično dugi, gotovo male rasprave).

U izradi leksikona autori su se držali određenih kriterija, o kojima moramo voditi računa ako želimo pravedno ocijeniti samo djelo. Prije svega, autori su imali pred očima sadašnju duhovnu situaciju. Nisu išli za tim da obrade kršćansku duhovnost u svojoj svojoj širini, nego su prvenstveno gledali duhovnost u perspektivi današnje duhovne situacije. Povijesni podaci nalaze se u članku „Povijest duhovnosti”. Autori su dobro vodili računa u duhovnom senzibilitetu današnjih ljudi pa je to utjecalo na izbor naslova i jezika. Oni izbjegavaju apstraktne pojmove, a više vole konkretne („Djeca Božja” umjesto „milost”, „radnik” umjesto „rad” itd.). U skladu s današnjim shvaćanjima i potrebama veoma je naglašena dinamička i razvojna linija duhovnog života. Autori su iznijeli ne samo opće crte kršćanske duhovnosti nego su pokušali opisati i temeljne oznake diferencijalne duhovnosti prema dobi i raznim slojevima kršćana (mladi, stari, bolesni, učenjaci itd.). Korisno je što su autori uokvirili kršćansku duhovnost ne samo ekumenskim prikazima (pravoslavni, protestanti), što je posve na mjestu, nego i onima o duhovnosti nekršćanskih religija (židovstvo, islam, budizam, hinduizam), što više, upozoravaju i na duhovne ili pseudoduhovne elemente kod ateista.

Poštujući rezultate suvremene kršćanske antropologije, autori su nastojali da prevladaju opasnost „spiritualističkog” prikaza kršćanske duhovnosti. Tjelesna i društvena komponenta dovoljno dolazi do izražaja. Prečesto se naime govori o duhovnosti u znaku bijega od ljudi i njihovih potreba. Suvremena kršćanska duhovnost mora pozitivno ugraditi i ljudsko tijelo (posebice spolnost) i cijelu prirodu. Također tzv. „znanosti o čovjeku” mogu pomoći da se sama duhovnost što autentičnije uoči. Dakako da najglavniji dio leksikona čini ono što je tipično kršćansko u duhovnom životu: Sveto pismo, apsolutnost, osjećaj za Boga, sinovi Božji, volja Očeva, Isus Krist, kristocentrizam, duhovni čovjek, karizme, bratstvo, proroci, Marija, Euharistija itd.

Autori su ugradili mnoge članke koji su u središtu današnjih duhovnih gibanja: karizmatički, zajedništvo života, proroci, prosvjedovanje, znakovi vremena, „revizija života”, joga/zen, slobodno vrijeme, mass media, ekologija.

Dakako da bi se moglo raspravljati da li je nekom članku dano dovoljno prostora, nije li neki važan naslov izostavljen ili slično. No ipak čini se da je leksikon obuhvatio najvažnije teme. Autori su svjesno išli za leksikonom suvremene duhovne problematike, i u tome su uspjeli. Djelo predstavlja priručnik kršćanske duhovnosti, ali u obliku leksikona. No to nije zapreka za sintetički pogled na kršćansku duhovnost. Na početku djela nalazi se „pregled sistematskog čitanja”: nacrt sistematske povezanosti članaka prema zamisli autora. Na kraju djela imamo analitički rječnik koji

pomaže da pronademo i one teme, koje nisu mogle ući kao posebni naslovi ili natuknice, ali se nalaze u sastavu nekog članka.

Djelo je svakako vrlo korisno i vrijedno. Dobro će doći svima koji se zanimaju za osmišljenije kršćanskog duhovnog života. Za njim će rado posegnuti pastoralno svećenstvo, redovnici i redovnice, studenti teologije, a dobro će doći i naobraženim laicima kojima je stalo do dubljeg duhovnog života. Ako uzmemo koje starije djelo o duhovnosti, npr. onaj poznati Tanquereyev „Pregled asketske i mistične teologije” (jedanaest izdanja na francuskom originalu od 1923. do 1958. god.) i usporedimo ga s ovim leksikonom, onda nam je lako uočiti veliku razliku u naglascima i perspektivama, što je posve shvatljivo, jer su u međuvremenu ne samo protekla desetljeća nego je nastao i nov duhovni horizont, koji se tako snažno odrazio na Drugom vatikanskom saboru. O svemu tome trebalo je voditi računa. Autori su pokazali da imaju sluha i za trajne kršćanske vrijednosti i za točke suvremene duhovnosti.

Marijan Valković

Bartholomaei Arnoldi de Usingen OSA, RESPONSO CONTRA APOLOGIAM PHILIPPI MELANCTONIS, quam edendam curavit Primož Simoniti, Augustinus-Verlag Würzburg 1978, strana 624, 2 slike, proširano, cijena 186 DM.

Bartholomaeus von Usingen (umro 1532 u Würzburgu) bio je profesor teologije u Erfurtu i poznati kontroverzista. On je bio osobno prisutan na saboru u Agusburgu godine 1530. kao član katoličke teološke komisije („Augsburška konfesija”). Tu je Luter trebao pod zasjedanjem kardinala Kajetana opozvati svoju nauku. Bartholomaeus je u svemu tome odigrao važnu ulogu kao glasoviti teolog. Ovo djelo „Responsio contra Apologiam Philippi Melanctonis” zadnje je djelo piščevo. U njemu je von Usingen odgovorio Melanctonu na sve njegove zablude. To djelo je još danas od velike važnosti u ekumenskoj teologiji, osobito u kontroverzistici. Budući da je pisac odmah poslije dovršenja tog djela umro, djelo je nastojao izdati würzburški biskup Konrad von Thüngen i drugi. Za tisak knjige osobito se zalagao Joannes Cochlaus, ali do izdanja ipak nije došlo. Djelo je potom bilo izgubljeno. Pronašao ga je tek godine 1974. Primož Simoniti, profesor klasične filologije na Ljubljanskom Sveučilištu, u Nacionalnoj i Sveučilišnoj biblioteci u Ljubljani. On se pobrinuo te djelo izdati.

Izdanje je priređeno po svim tekstovno-kritičkim načelima. Djelo je izdano kako je napisano, u izvorniku, na latinskom jeziku. Djelu je izdavač dodao znanstveni aparat: bilješke, tumačenja, popis citiranih biblijskih mjesta i autora.

Ovo kritičko izdanje Bartholomeja de Usingen značajan je prilog slovenskoj kultur-

noj baštini. Naime, premda je pisac djela živio i djelovao izvan Slovenije, djelo je sačuvano u Sloveniji i djelo je kritički izdao Slovenac. Knjigu bi trebali čitati svi koji se bave ekumenskom teologijom, kontroverzistikom, protestantizmom i poviješću teologije.

Adalbert Rebić

Karl Lehmann, JESUS CHRISTUS IST AUFERSTANDEN. MEDITATIONEN. HERDER VERLAG, FREIBURG I. Br. 1975. str. 92

Na temelju jasnih teoloških saznanja i inspiriran dubokom vjerom razmatra poznati teolog iz Freiburga Karl Lehmann o muci, križu i uskrsnuću Isusa Krista. To je zapravo zbirka razmatranja koja je autor održao u raznim zgodama o toj temi.

Autor pokušava prenijeti u stil razmatranja sve što se o križu, muci, smrti i uskrsnuću Isusa Krista dade reći na temelju ozbiljne egzegeze i sistemske teologije. Tako pokušava premostiti jaz koji nekako još uvijek postoji između teologije i pobožnosti. A ipak ne može biti plodne meditacije, ako se ne spoje teološka znanost s proživljenom vjerom.

Premda su razmatranja održavana u raznim prilikama pa i u raznim oblicima (kao razmatranje, kao propovijed, kao predavanje), u ovoj su knjižici skupljena zajedno i kruže oko središnje misli križa i uskrsnuća. Četiri razmatranja dosad još nisu nigdje objelodanjena; ostala su već bila objelodanjena u časopisima. Autor je razmatranja za objelodanjenje u knjizi nešto preradio.

Ima svega 5 razmatranja, i to razmatranje o 1) Muci i križu, 2) o Bogu u trpljenju, 3) o uskrsnuću, 4) o izrazu *Treci dan uskrsnu* od mrtvih, i 5) o ukazanjima Uskrsloga. Autor govoreći o tako gorućim temama suvremene teologije poseže za suvremenom egzegezom koju smještava u okvire tradicije i sistemske teologije te triježno, solidno i odvažno pruža gradivo za razmatranje.

Adalbert Rebić

Ferdinand Stipe Čavar, OFMConv., GIORGIO BENIGNO SALVIATI, OFMConv., (JURAJ DRAGIŠIĆ, c. 1444–1520). PROFILIO BIO-BIBLIOGRAFICO. Izvod iz doktorske disertacije, stranica 89. Pontificia facultas theologiae Sti Bonaventurae, Roma 1977.

Ferdinand Stipe Čavar, član je Provincije hrvatskih franjevaca konventualaca (sada provincijal). Studirao je teološke znanosti na Teološkom fakultetu Sv. Bonaventure u Rimu i ondje postigao upravo radom o Jurju Dragišiću doktorat iz teoloških nauka.

Giorgio Benigno Salviati je u svoje vrijeme bio uvaženi teolog, filozof i humanista; bio je dostojni predstavnik franjevačkog reda na kraju petnaestog i na početku šesnaestog stoljeća. Po porijeklu bio je Hrvat iz Bosne („croato di

origine“) te mu je pravo ime zapravo Juraj Dragišić. Kao mladić morao je pred Turcima pobjeći u susjednu Italiju u kojoj je našao novu domovinu. Bio je veoma dinamičan. Upleo se u aktivno mnogih kulturnih, političkih i crkvenih zbivanja te se u njemu vjerno odražava vrijeme u kojem je živio. Odatle nikakvo čudo što se u novije vrijeme mnogi povjesničari i teolozi zanimaju za tu tako značajnu osobu.

Ovim radom pisac je želio doprinijeti boljem poznavanju Jurja Dragišića.

Juraj Dragišić rođen je god. 1444. u Bosni Srebrenoj, i to upravo u mjestu Srebrenici po kojemu je i Bosna dobila drugi naziv Srebrena (lat. *Argentina*). Taj drugi naziv Bosne Dragišić rado spominje u svojim djelima. U Srebrenici je ušao u franjevački red i tu započeo svoje studije. U proljeće 1463. godine Muhamet II zauzima Bosnu sve do Jajca. Zarobi i samog kralja Stjepana Tomaševića u dobro utvrđenom gradu Ključu. Te godine i naš Juraj Dragišić bio je zarobljen ali pobježe iz ruku divljih Turaka (sam piše u svom djelu *De natura angelica* ovako: „Equidem Argentina totoque Illirico a Turcis occupato, puer admodum e manibus sevissimorum hostium ereptus, satis tenera aetate ad Italiam delatus sum“). U Italiji je našao novu domovinu i ondje nastavio svoje studije koje je prosljeđio i po drugim evropskim gradovima Firenze, Bologna, Pavia, Padova, Urbino, Ferrara, Parigi, Oxford i Rim. Bio je tada običaj da su nadareni ljudi obilazili najglasovitija evropska sveučilišta i „skupljali“ znanje. Tako je i Dragišić po najglasovitijim sveučilištima Evrope stekao temeljitu teološku izobrazbu. Pošto je svršio studije postao je profesorom i tu službu vršio na raznim franjevačkim učilištima u Urbino, Firenze i Pisa. U svojem je redu vršio razne službe. Svoju je profesorsku službu započeo u franjevačkom samostanu u Urbino. Tamo je počeo pisati i izdavati teološke i filozofske spise. Uskoro se proslavio i otvorio si tako put u druga glasovita sveučilišta kao ono u Rimu i Firenzama. U svojem je profesorskom radu i u svojim spisima upotrebljavao skolastičku metodu i to osobito onu koju su obogatili Sv. Bonaventura i Skot. Njegova djela pokazuju široku filozofsku i teološku naobrazbu koju je Dragišić stekao kroz studij na raznim evropskim sveučilištima. Bio je skotist ali je nastupao kao pomiritelj i s drugim protivnim strujama i školama. Nastupio je kao pomiritelj između tomista i skotista. Bio je kao teolog, filozof i kao humanista izvrstan poznavalac svojeg vremena. Bio je široka duha i široke kulture. Sa svima je bio spreman razgovarati, raspravljati i drugovati. Nastupio je kao branitelj mnogih napadnutih i osuđenih teologa u ono vrijeme. Branio je njemačkog humanistu Reuchlina (*Defensio Ioannis Reuchlin, Coloniae Agrippinae 1517*), koji se usprotivio crkvenim i državnim vlastima koje su odlučile spaliti sve židovske knjige. Branio je Savanarolu godine 1497. (*Propheticae solutiones, Florentinae*